

1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.322:2

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-01>

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Алексеєва Л.М., ст.викладач

*Економіко-технологічний інститут ім. Роберта Ельворті
Україна, 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка 21/27*

amirsa@ukr.net

На сучасному етапі розвитку економіки України постає гостра необхідність залучення інвестицій на промислові підприємства. Проте політична та економічна нестабільність в країні підвищує ризики при реалізації інвестиційних проєктів. Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці провідних науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних. Зацікавленість дослідників у вирішенні цієї проблеми зумовлена об'єктивними і суб'єктивними обставинами, серед яких сприяння модернізації, збільшення обсягів виробництва, підвищення рівня ринкової конкуренції, позитивний вплив на платіжний баланс та розвиток інвестиційної інфраструктури промислового підприємства. Це, своєю чергою, потребує активізації інвестиційних процесів, спрямованих на створення конкурентоспроможної продукції. Невизначеність зовнішнього середовища, підвищений, порівняно з розвиненими країнами, рівень ризику зумовлюють актуальність проведення досліджень, спрямованих на розробку методик аналізу й управління інвестиційними ризиками на промислових підприємствах з урахуванням специфіки розвитку національної економіки. Важливе місце займає аналіз шляхів мінімізації інвестиційних ризиків на базі попередніх досліджень учених різних країн. У статті висвітлено питання сутності інвестиційного ризику та наведено його класифікацію. Охарактеризовано види інвестиційних ризиків і проаналізовано їх вплив на інвестиційну діяльність промислового підприємства. Обґрунтовано доцільність здійснення процесу управління інвестиційними ризиками, описано послідовність його основних етапів та розглянуто основні аспекти та засади їх здійснення. Наведено матрицю вибору стратегії управління інвестиційними ризиками, яка дозволяє інвестору приймати оптимальні рішення щодо уникнення чи мінімізації негативного впливу ризику на реалізацію інвестиційного проєкту.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційний ризик, процес управління, ідентифікація інвестиційного ризику, аналіз інвестиційного ризику, мінімізація інвестиційних ризиків.

INVESTMENT RISKS MANAGEMENT AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISE

Alekseyeva L.M., senior lecturer

*Robert Elvorti Economics and Technology Institute,
Ukraine, 25006, Kropivnitsky, Shevchenko str., 21/27*

At the current stage of the economic development of Ukraine, there is an urgent need to attract investments to industrial enterprises. However, political and economic instability in the country increases risks in the implementation of investment projects. Theoretical and methodological basis of the research consists of the works of leading scientists, both native and foreign. Investigators' interest in solving this problem is due to objective and subjective circumstances, including promotion of modernization, increase of production volumes, increase of market competition level, positive influence on balance of payments and development of investment infrastructure of industrial enterprise. This requires the intensification of investment processes aimed at creating competitive products. Indeterminacy of the environment, increased level of risk, compared with developed countries, determine the relevance of research aimed at developing methods for analysis and management of investment risks in industrial enterprises, taking into account the specifics of the development of the national economy. The analysis of ways of minimizing the investment risks based on the previous studies of the scientists from different countries takes an important place. The article covers the essence of investment risk and gives its classification. The types of investment risks are described and their influence on the investment activity of the industrial enterprise is analyzed. The expediency of the realization of the investment risk management process is substantiated, the sequence of its main stages is described and the main aspects and principles of their implementation are considered. The article provides a matrix for choosing an investment risk management strategy, which allows an investor to make optimal decisions to avoid or minimize the negative impact of risk on the implementation of an investment project.

Key words: investment, investment risk, management process, identification of investment risk, investment risk analysis, minimization of investment risk.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інвестиційна діяльність промислового підприємства пов'язана з виникненням певного ризику, оскільки завжди існує ймовірність втрати коштів, отримання збитків чи некупності інвестиційного проекту. Процес ідентифікації та управління ризиками інвестиційної діяльності промислового підприємства повинен мати систематичний і безперервний характер та супроводжуватися перманентним аналізом внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства для виявлення потенційних загроз та можливостей.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження інвестиційних ризиків є надзвичайно важливим, оскільки необхідно знаходити методи їх подолання або мінімізації для того, щоб інвестор був готовий вкласти кошти в проект. У результаті досліджень інвестиційних ризиків підприємства виникло широке коло проблем, яке відображено в працях відомих українських та зарубіжних дослідників та економістів

Теоретичні та практичні аспекти ефективності впровадження інвестицій з урахуванням ризику досліджуються в працях таких закордонних вчених, як: Г. Александер, С. Аллен, Дж. Бейлі, Дж. Бессіс, Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, А. Дамодаран, М. Круї, У. Шарп та ін. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад управління інвестиційними ризиками здійснили вітчизняні науковці: О. І. Барановський, І.О. Бланк [1], Т.А. Васильєва, В.В. Вітлінський [2, 8], О.В. Васюренко, В.В. Глушенко, Л.І. Донець [4], С.М. Козьменко, О.М. Колодізев, В.В. Корнеєв, А.Я. Кузнєцова, Т.В. Майорова, Т.В. Майорова [5], І.І. Нескородева, А.А. Пересада [7], Б.М. Щукін [10] та ін.

Ці науковці досліджували сутність ризиків інвестиційної діяльності підприємств, їх класифікацію, адаптацію до специфіки інвестиційного проекту. Однак слід наголосити, що в дослідженнях недостатньо уваги приділяють методикам ідентифікації та оцінювання ризиків, тому виникає потреба в подальшому дослідженні питань, пов'язаних з управлінням інвестиційних ризиків для їх мінімізації чи уникнення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є визначення сутності інвестиційного ризику, узагальнення класифікації видів ризику, виявлення основних чинників його виникнення, обґрунтування процесу ідентифікації інвестиційних ризиків промислового підприємства, оцінка інвестиційних ризиків та встановлення рекомендацій щодо ефективного управління ними на основі отриманих результатів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі економічного розвитку України проблема інвестиційних ризиків промислового підприємства набуває особливої актуальності. Податковий тиск, недосконалість законодавчої бази, політична ситуація, низька купівельна спроможність населення спричиняють збільшення інвестиційних ризиків, що є причиною ймовірних негативних наслідків. Оскільки інвестиційна діяльність кожного промислового підприємства пов'язана з невизначеністю економічної ситуації, інвестору важливо вчасно визначити, проаналізувати та оцінити ймовірний вплив ризиків на здійснення інвестиційної діяльності [10, с. 51-52].

Узагальнюючи існуючі трактування інвестиційного ризику [3, 5, 6, 10], можна дати таке його визначення: інвестиційний ризик – це ймовірність відхилення величини фактичного інвестиційного доходу від величини очікуваного: чим мінливіша й ширша шкала коливань можливих доходів, тим вищий ризик, і, навпаки. Зазвичай інвестиційний ризик призводить до виникнення збитків, але він може вказувати і на ймовірність появи потенційних прибутків. Проте, як показує практика, у більшості випадків інвестиційні ризики виступають джерелом втрат, а не додаткових доходів. Тому інвестору необхідно володіти повною інформацією про всі можливі інвестиційні ризики, які можуть виникати та негативно впливати на їхнє фінансове становище.

Найбільш поширеною класифікацією інвестиційних ризиків є розподіл ризиків на 2 групи (рис. 1): систематичний ризик – залежить від несприятливих умов в усіх сферах економіки та несистематичний ризик – залежить від умов конкретного проекту [10, с. 57].

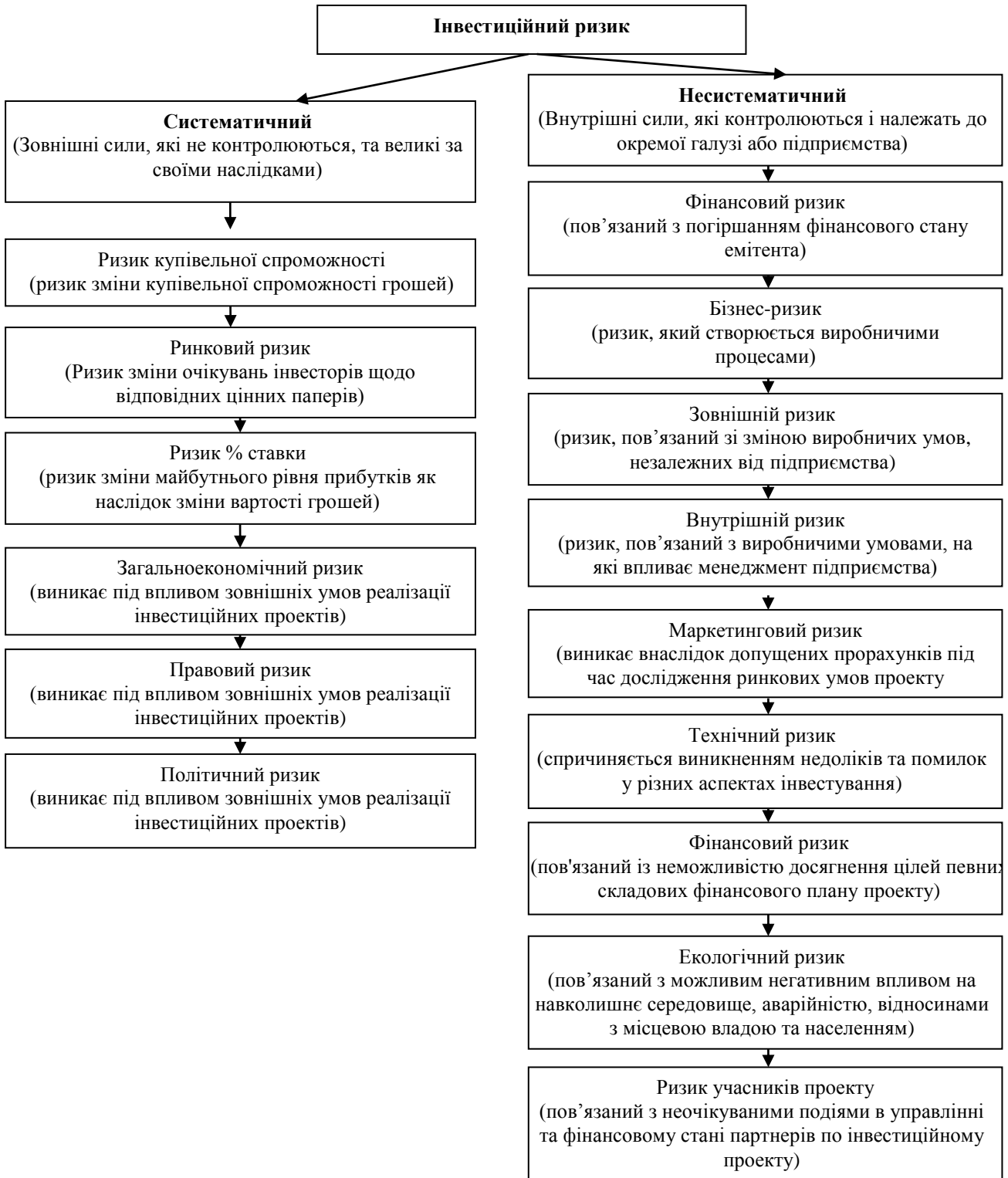

Рис. 1. Класифікація інвестиційних ризиків

Види інвестиційного ризику, які наведені на рис.1, є взаємопов'язаними, тому будь-яка зміна хоча б одного з них спричиняє подальші зміни у всій системі інвестиційного проекту.

Промисловому підприємству практично не можливо уникнути інвестиційних ризиків, але ними можна керувати. Заздалегідь сплановані та ретельно розраховані дії значно знижують ймовірність настання несприятливих подій під час реалізації інвестиційного проекту [5, с. 161].

Такий комплекс заходів становить зміст процесу управління ризиком. Процес управління інвестиційним ризиком дає можливість оцінити ступінь негативних наслідків та зменшити втрати від настання ризикової ситуації. Якщо ризики інвестиційного проекту є внутрішніми, то їх можна нейтралізувати за рахунок удосконалення процесу управління ризиком. При зовнішніх ризиках можна лише мінімізувати негативні наслідки [4, с. 173].

Процес управління інвестиційними ризиками – це послідовність певних етапів, належне виконання яких дозволить уникнути втрат від настання ризикових подій (рис. 2.).

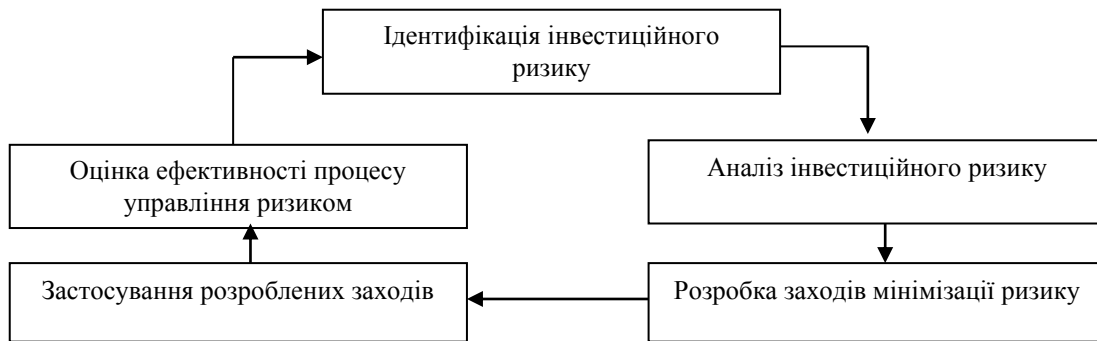

Рис. 2. Процес управління інвестиційним ризиком

Першим і найважливішим етапом процесу управління інвестиційними ризиками є етап ідентифікації інвестиційного ризику. Своєчасне виявлення інвестиційних ризиків дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення, що мінімізує негативний вплив на ефективність здійснення інвестиційної діяльності. Ідентифікація інвестиційних ризиків здійснюється в певній послідовності (рис.3.).

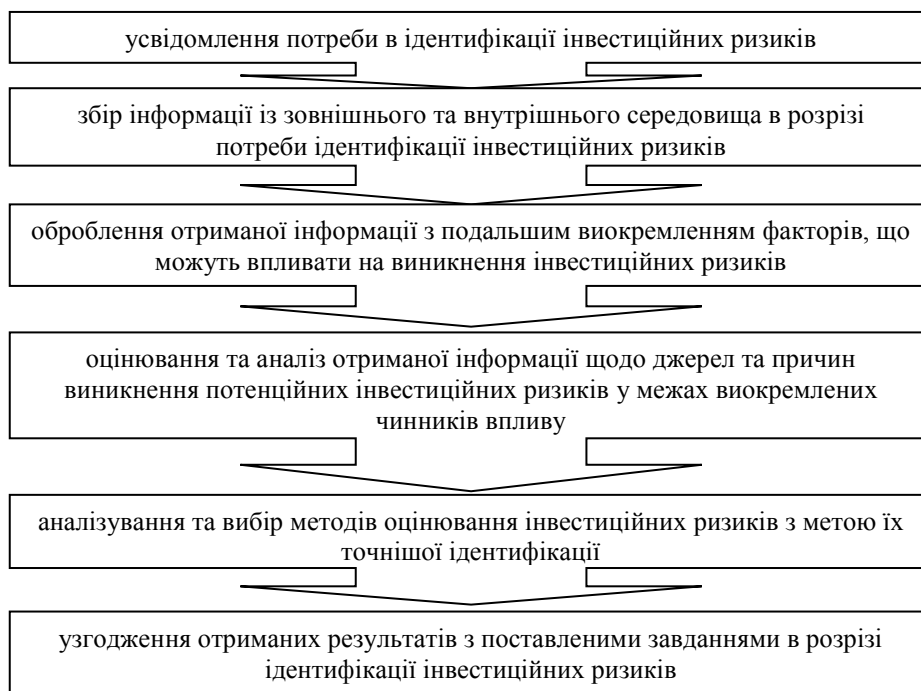

Рис. 3. Алгоритм ідентифікації інвестиційних ризиків

Другим етапом процесу управління є аналіз ідентифікованих інвестиційних ризиків. На цьому етапі визначається ймовірність виникнення інвестиційного ризику та обсяги можливих фінансових втрат при настанні ризикової події. Основним завданням цього етапу є збір та надання необхідної інформації. Це дозволить приймати управлінські рішення про доцільність інвестування та планування заходів щодо мінімізації можливих фінансових втрат (рис. 4).

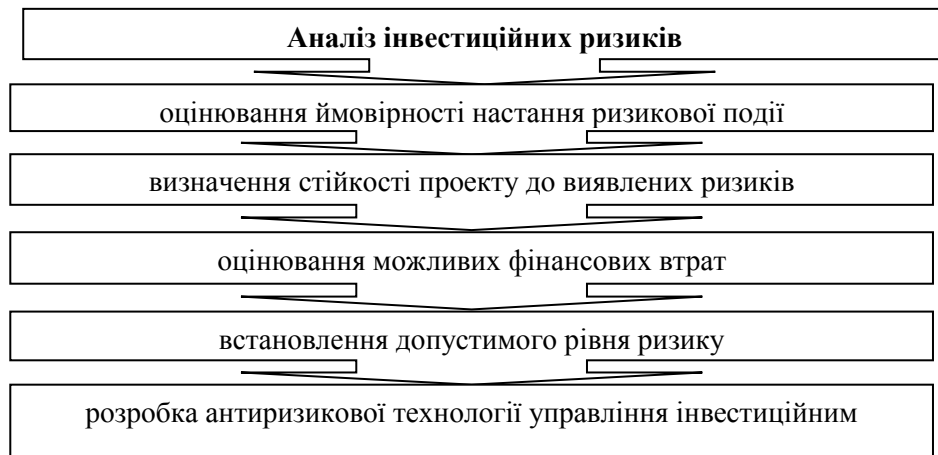

Рис. 4. Аналіз інвестиційних ризиків

Наступним етапом процесу управління інвестиційних ризиків є розробка заходів мінімізації ризику. На цьому етапі, насамперед, необхідно визначити, до якої з трьох зон потрапляє виявлений ризик (рис. 5).

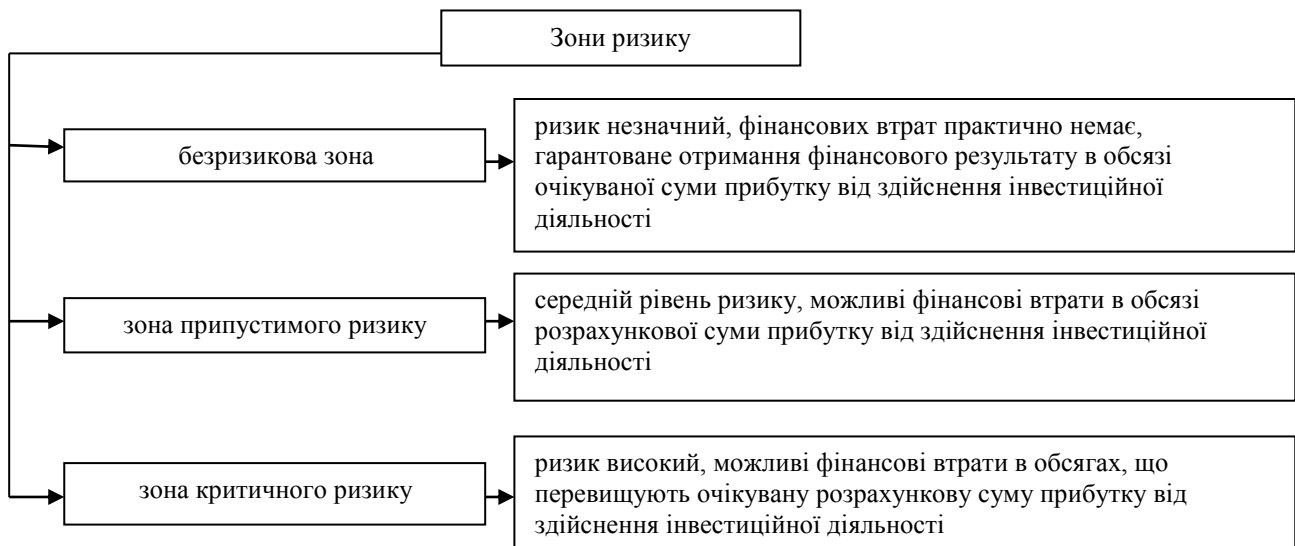

Рис. 5. Зони ризику

На основі отриманих результатів оцінювання ймовірності настання ризикової події та за допомогою матриці вибору стратегії управління інвестиційними ризиками інвестор приймає рішення щодо вибору стратегії та розробляє заходи щодо мінімізації інвестиційного ризику (рис. 6).

Кінцевим етапом процесу управління інвестиційними ризиками промислового підприємства є оцінка ефективності такого процесу. Цей етап визначає узгодженість між витратами, понесеними в процесі управління ризиками та отриманим результатом. Оцінка ефективності управління інвестиційними ризиками здійснюється за наступними показниками:

- рівень економічної вигідності здійснення витрат на управління ризиками;
- рівень мінімізації інвестиційного ризику за рахунок застосування заходів управління;
- рівень досягнення планових позитивних результатів від заходів з управління ризиками взаємовідносин;
- рівень доцільності та вчасного застосування заходів з управління ризиками;
- рівень ефективності вжитих заходів з управління ризиками тощо [9, с. 166].

Зона ризику припустимого ризиків	Зона критичного ризиків	Розподіл інвестиційного ризику (передбачає часткову передачу ризиків партнерам по окремих інвестиційних операціях)	Страховання інвестиційного ризику (передача відповідальності за наслідки реалізації ризику третій особі, як правило, страховій компанії)	Припинення інвестиційного проекту (передбачає шляхи виходу з програми на окремих стадіях реалізації інвестиційного проекту в разі настання ризикової події)	
	ризиків	Моніторинг інвестиційного ризику (функціонування постійної незалежної системи оцінювання та контролювання ризику)	Розподіл інвестиційного ризику (передбачає часткову передачу ризиків партнерам по окремих інвестиційних операціях)	Страховання інвестиційного ризику (передача відповідальності за наслідки реалізації ризику третій особі, як правило, страховій компанії)	
	Безризикова зона	Прийняття інвестиційного ризику (інвестор бере на себе відповідальність за здійснення інвестиційного проекту та за ризику, пов'язані з ним)	Моніторинг інвестиційного ризику (функціонування постійної незалежної системи оцінювання та контролювання ризику)	Передача інвестиційного ризику (передача відповідальності за нього третім особам, як правило, за винагороду, але при збереженні існуючого рівня ризику)	
		0	0,33	0,66	1
		Ймовірність настання ризику			

Рис. 6. Матриця вибору стратегії управління інвестиційним ризиком [4]

ВИСНОВКИ

Отже, інвестиційний ризик є однією з основних проблем, яка вимагає негайного вирішення при здійсненні інвестиційної діяльності промислового підприємства. Ефективне управління інвестиційними ризиками надасть змогу ідентифікувати слабкі місця ще на початку реалізації інвестиційного проекту. Для уникнення небажаних результатів інвестору необхідно виявити інвестиційний ризик, проаналізувати його та оцінити наслідки від настання ризикової події. Такі заходи необхідні для оптимізації процесу прийняття подальших управлінських рішень та мінімізації негативного впливу від реалізації інвестиційного ризику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк І.О. Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: підручник. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2003. 398 с.
2. Вітлінський В. В., Верченко П. І. Аналіз моделювання та управління інвестиційним ризиком. Київ : КНЕУ, 2000. 292с.
3. Глібчук В.М. Вплив інвестиційних ризиків на реалізацію проектів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. 2007. № 606. С. 263-270.
4. Донець Л. І., Шепеленко О.В., Баранцева С.М., Сергєєва О.В., Веремейчик О. Ф. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / За заг. ред. Донець Л.І. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
5. Майорова Т.В. Сучасні аспекти дослідження змісту поняття «інвестиційний ризик». Зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / Відп. ред. С.І. Дем'яненко. Київ: КНЕУ, 2011. Вип. 26. С.159-169.
6. Нотовський П.В. Методичні підходи до формування стратегій управління ризиками інвестицій підприємств передачі та розподілу електричної енергії. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції [«Перспективи розвитку науки та техніки – 2011»], (Перемишль, Польща, 7-15 листопада 2011). Перемишль: Nauka i studia. 2011. С. 16-21.
7. Пересада А.А. Коваленко Ю.М. Фінансові інвестиції: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 728 с.
8. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень : монографія / Рамазанов С. К., Бурбело О. А., Вітлінський В. В. та ін.; під заг. ред. проф. С. К. Рамазанова. Луганськ : Ноулідж, 2012. 948 с.
9. Тесак О.В. Аналіз ефективності управління ризиками взаємовідносин промислового підприємства із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5, Т. 1. С. 163-166.
10. Щукін Б. М. Аналіз інвестиційних проектів: метод. посіб. Київ : МАУП, 2002. 125 с.